

Psykologiprofessor Arvid Ås og den norske premieren på posthypnose

Ole Johan Reine

Ole Johan Reine minnes en for noen ukjent professor, som lot seg inspirere av tryllekunstneren Arnardo.

Vi har sett at Tidsskrift for Norsk psykologforening feiret 50 år med sin jubileumsutgave i oktober 2023. Nylig er vi blitt minnet om at det i år er 90 år siden Norsk psykologforening ble stiftet.

Her kommer derfor nok et viktig psykologisk tilbakeblikk. I 2025 vil det være 100 år siden psykologiprofessor, på Universitetet i Oslo, Arvid Ås (1925–1969) ble født, og ikke minst er det i år trolig 80 år siden han utførte det første posthypnotiske eksperimentet i Norge.

Er det så lenge siden, vil du kanskje tenke. Og kan det muligens ha vært sirkusdirektør Arnardo som sto for denne bragden? Men nei. Arnardo har riktignok en viktig birolle i denne fortellingen, men det var Arvid Ås som hadde den hele og fulle regien på denne bemerkelsesverdige premieren, og det allerede før han hadde begynt på selve psykologistudiet. Og for en premiere det var! Ble det en braksuksess, eller ble det en total flopp? Meningene vil nok være delte. At det ble en spektakulær opplevelse for mer eller mindre intetanende tilskuere, er i hvert fall sikkert. Psykologi kan være morsomt, og premierer er ofte spennende! Her får vi begge deler.

Vi må først en tur tilbake i tid til Oslo våren 1967. En gruppe studenter hadde nettopp avsluttet metodekurs 2 på veien til embetseksamen i psykologi. Nå var vi samlet i leiligheten til vår medstudent Haldis Hjort. Psykolog og lærer Arvid Ås var sammen med oss. Det var han som hadde holdt kurset der personlighetspsykologi var temaet. Utpå kvelden satt vi alle i en stor sirkel på gulvet. Vi hadde først lekt flasketuten peker på. Men det utviklet seg raskt til en mer alvorlig happening, der vi etter tur delte med hverandre bakgrunnen for at vi ville bli psykolog.

Gjennom kurset var vi blitt overraskende trygge på hverandre. Og slik jeg husker det, var det en slags magisk atmosfære i rommet. Vi delte håp og hendelser som vi kanskje aldri tidligere hadde satt ord på. Vi var en gruppe unge mennesker som hadde hatt fine opplevelser sammen, kommet hverandre nær, og som nå sa farvel til dette enestående fellesskapet, spente på veien videre.

Arvid Ås ventet til vi alle hadde hatt ordet. Så kom han med sitt bidrag. Det var en spektakulær, frodig og ellevill historie. Fortellingen hans var også en bit av hypnosens historie i Norge. Han omtalte fortellingen som «norsk premiere på posthypnose». Jeg opplevde den som et personlig og varmt farvel med oss, der han ønsket oss lykke til videre i profesjonslivet.

Historien hans startet med at han som ungdom var med noen venner på en forestilling med tryllekunstneren Arnardo, senere berømt sirkusdirektør, som blant annet utførte massesuggesjon på publikum. Arnardo ba tilskuerne folde hendene bak hodet og suggererte dem til å tro at hendene låste seg i hverandre. Da han sa at nå kunne de ikke få hendene fra hverandre, lo de fleste og viftet triumferende med hendene. Men noen fikk ikke hendene fra hverandre. Arvid Ås var en av disse. Han måtte fram til Arnardo for å få hendene løs. Arnardo, som nå hadde funnet et godt medium, demonstrerte ytterligere hypnotiske stunt med Arvid, til publikums store begeistring.

Slik ble Arvids interesse for psykologi og hypnose vekket. Han leste utenlandske bøker innen feltet. I parallellklassen på gymnaset hadde han en kamerat som var et godt medium å trene hypnose på. En lørdag ettermiddag hadde Arvid hygget seg sammen med en flokk skolevenner. Han

hypnotiserte kameraten til å tro at vanglasset hans inneholdt ren sprit, og kameraten ble mer og mer ruspåvirket etter hvert som han drakk. Stemmen ble snøvlete og gangen ustø. Ja, han ble bøtte full.

Det var en spektakulær, frodig og ellevill historie

Det var jo litt morsomt, men en av vennene sa at dette hadde de sett han gjøre flere ganger tidligere. Hadde ikke Arvid lært noen nye triks som han kunne vise dem?

Arvid tok utfordringen. Han hadde nylig lest om fenomenet posthypnose. En hypnotisk suggesjon gitt på ett tidspunkt kan plutselig utløse en bestemt hypnotisk atferd på et annet sted og langt senere. Den hypnotiske tilstanden startes ved at personen på en måte får beskjed om å gå inn i den forutbestemte transen. Personen behøver ikke selv å være bevisst på at han er blitt programmert til å reagere på denne måten.

Arvid ga vennen en hypnotisk induksjon. Han ble fortalt at på skolen førstkommande mandag klokken 12 skulle en elev, som satt bak han i klasserommet, smelle igjen en bok. På det signalet skulle han reise seg, gå fram til læreren, slå han på skulderen og si: «Hei på deg, lærer.» Så skulle han gå tilbake til pulten og sette seg. Men han skulle ikke huske at han hadde fått denne beskjeden.

Blivende hypnosepioner. Foto: privat

Mandag hadde det spredd seg et rykte på skolen om en usedvanlig hendelse som muligens skulle skje klokken 12. Klokken 12 var Arvids klasse midt i en historietime med skolens rektor. Arvid hadde

dessverre allerede brukt opp sin kvote tilgivelse fra rektor dette skoleåret. Han turte ikke belaste forholdet ytterligere med å be om å få forlate klasserommet. Men like før 12 ba en av jentene i klassen om å få gå ut i et nødvendig ærend.

Hun sprang ned til døren til klasserommet der den norske premieren skulle skje. Gjennom det lille runde vinduet i døren kunne hun følge med på det som skjedde i klasserommet. Klokken nærmet seg 12. Det lå tydelige forventninger i luften. Ryktet om en mulig premiere hadde spredd seg. Mediet selv merket en økt interesse for sin person. Han fikk en slags premierenerver uten å skjønne noe av det. Han bestemte seg for at han skulle sitte rolig og ikke dumme seg ut, uansett hva som skjedde i klasserommet.

Presis klokken 12 slo jenta på pulten bak han igjen en bok. Gutten skvatt til, men ble sittende. Et nytt smell, og samme reaksjon. Nå innså jenta at premieren kunne bli en fiasko, og at alt sto og falt på henne. Hun løftet boka og smelte den kraftig igjen ved guttens øre.

Det gjorde susen! Gutten reiste seg opp, gikk fram til læreren, slo han på skulderen og sa hei på deg, lærer. Men i stedet for å sette seg igjen, virret han nå ustøtt omkring i klasserommet. Han tok sikte på døren. Det var tydelig for alle at han plutselig var blitt overstadig beruset. Ja, helt dritings!

Jenta som sto utenfor, sprang etter ham og prøvde å vekke ham med å knipse med fingrene slik hun hadde sett Arvid gjøre, og si «Våk opp! Våk opp!» Han reagerte ikke på det, bare vaklet videre. Hun sprang ned til sin egen klasse, rev opp døren og ropte: «Arvid, du må komme! Noe har gått galt!»

Hun sprang ned til sin egen klasse, rev opp døren og ropte: «Arvid, du må komme! Noe har gått galt!»

Arvid, som allerede satt anspent, føk opp som en fjær og sprang ut av klasserommet. Snart var også en del av skolens øvrige elever og lærere kommet seg ut av klasserommene for å følge med på oppstyret. Kameraten hadde rukket å komme seg ut av bygningen. Han krysset en trafikkert vei utenfor skolen. Forbipasserende på gaten kunne nå se en overstadig beruset elev komme vaklende ut av skolebygningen midt på lyse dagen, med en elev i hælene som knipset med fingrene og ropte «Våk opp! Våk opp!»

På et parkområde utenfor skolen fikk Arvid omsider lagt kameraten i bakken. Arvid instruerte han om at han ville våkne opp etter at Arvid hadde telt ned fra 10 til 1. På 1 våknet kameraten og lurte på hva som hadde skjedd. Og slik endte den norske premieren på posthypnose – med en høyst utilsiktet dramatik og et påfølgende møte på rektors kontor.

Arvid Ås (1925–1969) var en pioner innen psykologi, terapi og hypnose. Jeg husker ham med takknemlighet som en engasjert og spennende lærer som bød på seg selv. Han fikk oss til å tro på faget og psykologiens muligheter.

Arvid gikk på gymnaset i Moss. Hans debut som scenograf i det posthypnotiske eksperimentet fant trolig sted en gang mot slutten av krigen. Det er morsomt å tenke på at han ble avgjørende påvirket av Arnardo (mindre kjent som Arne Otto Lorang Andersen, 1912–1995), som på den tiden opptrådte som hypnotisør og tryllekunstner. Senere ble han Norges mest kjente og folkekjære sirkusdirektør.

Arvid døde så altfor tidlig, under arbeid som psykolog i Uganda i 1969. Han rakk å bli professor i psykologi. Vi vil huske ham for sin rause personlighet og sine bidrag til hypnosens utvikling og utbredelse i Norge.

Merknad. Ingen oppgitte interessekonflikter